

РЕЦЕНЗІЇ

УДК 343.974(477)(048.83)

Бесчастний В. М. – доктор юридичних наук, професор, ректор Донецького юридичного інституту МВС України, м. Кривий Ріг

Правові й організаційні засади протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні: концептуальне бачення

Рец. на кн.: Жаровська Г. П. Транснаціональна організована злочинність в Україні: феномен, детермінація, протидія : монографія / Г. П. Жаровська. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2018. – 568 с.

Монографія Г. П. Жаровської є одним із перших в Україні комплексних наукових досліджень, у якому з позиції системного підходу здійснено комплексне кримінологічне дослідження феномена транснаціональної організованої злочинності в Україні. Виокремлено аспекти його становлення, детермінації, співвідношення з іншими явищами. Наведено порівняльну характеристику основних моделей побудови транснаціональних злочинних організацій у країнах Європи, Америки та Азії, визначено характер впливу цього явища на суспільно-політичні процеси сучасної України. Запропоновано нове бачення правових, організаційних і практичних заходів протидії транснаціональної організованої злочинності на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та міжнародному рівнях.

Шлях України до європейського співтовариства, динамічний розвиток міжнародного співробітництва нашої держави з іноземними країнами в економічній, культурній, інформаційній площині породжують нові загрози і виклики, які виникають на тлі активізації співпраці українського злочинного світу з організованими злочинними угрупованнями в країнах дальнього та ближнього зарубіжжя. Ситуація, що склалася під впливом цивілізаційних, історико-політичних, культурних та економічних факторів, ставить перед вітчизняною кримінологією нові завдання, актуалізує питання, пов'язані з розробленням науково-практичних підходів до аналізу проблем, спричинених розвитком транснаціональної злочинності. Транснаціональні організовані угруповання на сьогодні діють на території більшості країн світу й постійно розширюють масштаби та сфери організованої

злочинної діяльності, збільшуючи таким чином єдиний кримінальний простір.

На початку XXI століття транснаціональна злочинність набуває принципово нових рис, сучасні злочинні транснаціональні організації сягають за межі економічної злочинної діяльності, втручаються в політичні процеси, посягають на безпеку особистості, суспільства, держави, що в концентрованій формі можна спостерігати в сучасній Україні. У державі транснаціональна організована злочинність доводить свою здатність створювати загрозу національній безпеці та реалізувати її в практичній площині.

Руйнівний вплив такого небезпечного явища потребує розроблення адекватних та ефективних заходів, передусім кримінально-правового та кримінологічного характеру.

Попри те, що впродовж останніх десятиліть здійснено чимало досліджень, присвячених питанням протидії транснаціональної злочинності, у теорії донині наявна розбіжність думок щодо актуальних питань кримінально-правової та кримінологічної характеристики цих злочинів. За безсумнівної цінності досліджень науковців, які займалися цією проблемою, окремі питання залишаються недостатньо вивченими, певні аспекти розглянуто лише в контексті постановки проблеми, деякі теоретичні положення і практичні рекомендації є сумнівними. Вищевикладене свідчить про необхідність поглибленого теоретичного аналізу та практичної складової в питаннях кримінально-правового та кримінологічного аналізу й протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні, що обумовлює потребу в комплексній цільовій розробці зазначеної проблеми.

Таким чином, можна констатувати, що стан розроблення цієї проблеми не відповідає вимогам сьогодення. Існує потреба в проведенні сучасних досліджень, зокрема таких, як робота Г. П. Жаровської.

У монографії вперше актуалізовано й розв'язано наукову проблему розроблення цілісного доктринального підходу до формування концепції протидії транснаціональній організованій злочинності, що надало можливість обґрунтувати пропозиції, спрямовані на вдосконалення законодавства та практики його застосування правоохоронними органами України. Висвітлено сучасний стан наукових досліджень, обґрунтовано наукові підходи до визначення транснаціональної організованої злочинності та її ознак. Розкрито еволюцію глобалізаційних процесів і зміст детермінант, що сприяють криміналізації цієї сфери суспільних відносин. Охарактеризовано структуру та динаміку злочинів,

пов'язаних із різними формами транснаціональної організованої злочинності, досліджено моделі злочинних угруповань у цій сфері. Запропоновано концептуальне бачення шляхів реалізації правових та організаційних заходів протидії на загальносоціальному та спеціально-кримінологічному рівнях. З урахуванням специфіки предмета дослідження, обґрунтовано та підтверджено авторську позицію щодо змісту кримінологічних категорій, напрямів взаємодії правоохоронних органів під час розкриття та розслідування окремих видів транснаціональних злочинів та участі України в роботі міжнародних організацій за цим напрямом.

Автором підготовлено алгоритм системи стратегічного управління, а також розроблено систему організаційного забезпечення протидії транснаціональній організованій злочинності, якою є: суб'єкти (державні та недержавні органи, установи й організації, до компетенції яких входить протидія злочинності та які здійснюють управління, координацію та взаємодію суб'єктів зазначеної діяльності в межах своїх повноважень); об'єкт (діяльність суб'єктів протидії злочинності, яка пов'язана з використанням і розподіленням кадрових, матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів у вказаній сфері); мета і принципи такої діяльності; форми й методи; система заходів протидії.

Не можна не погодитися з намаганням автора концептуально розширити традиційне уявлення про «транснаціональну організовану злочинність», зокрема шляхом аналізу сучасного стану злочинності в Україні та пов'язаних із ним загроз, здійснення комплексного кримінологічного супроводу протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні та реалізації цього процесу за напрямом удосконалення нормативно-правового, організаційного, інформаційного та науково-методичного забезпечення зазначеної діяльності.

У своїй роботі дослідник не лише розкрив місце протидії транснаціональній організованій злочинності в системі національної безпеки країни, а й дослідив зміст елементів кримінологічної характеристики транснаціональних злочинів, зокрема відомості про стан, структуру й динаміку кримінально караних діянь цієї категорії, причини й умови, які сприяють їх учиненню, соціально-психологічні ознаки правопорушників і потерпілих, а також наведено кореляційні зв'язки між окремими елементами, зокрема доведено зв'язок поведінки потерпілих зі ступенем латентності злочинів та ефективністю вжиття заходів протидії.

Усе це сприятиме підвищенню ефективності протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні, оскільки руйнуватиме політичну та економічну складову цього протиправного виду злочинної діяльності.

Варті окремої уваги запропоновані в роботі організаційні засади проведення підрозділами Національної поліції заходів протидії транснаціональній злочинності в Україні, шляхом: створення Департаменту протидії організованій злочинності Національної поліції України; удосконалення системи підготовки працівників за принципом галузевої спеціалізації; створення спільної єдиної автоматизованої системи оперативного обліку членів міжнародних організованих злочинних угруповань, що знаходяться на території України і зарубіжних країнах; правові та організаційні засади взаємодії підрозділів Національної поліції України з іншими правоохоронними органами України та зарубіжних країн, міжнародними правоохоронними організаціями у виявленні та припиненні злочинної діяльності транснаціональних організованих злочинних угруповань, які спеціалізуються на різних формах транснаціональної злочинності.

Структура монографії цілком відповідає логіці дослідження й поставленим задачам, що дало змогу автору послідовно зосередитися на головних проблемах протидії транснаціональній злочинності в Україні і шляхах їх вирішення. Викладення матеріалу ґрунтується на глибокому системному аналізі законодавчих та інших нормативних актів, спеціальної наукової літератури. Висновки монографії ґрунтуються на українському та зарубіжному кримінальному законодавстві, кримінально-правовій і кримінологічній доктрині, судовій практиці й можуть бути використані під час протидії злочинності в Україні загалом.

Одержані автором висновки ґрунтуються на результатах багаторічного вивчення оперативно-розшукової, слідчої та судової практики. Емпіричною основою монографічного дослідження стали аналітичні дані Генеральної прокуратури України, МВС України, Національної поліції України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Державної судової адміністрації України за 2009–2018 роки, а також матеріали практики Європейського суду з прав людини, вивчення 35 кримінальних проваджень, що були розглянуті судами впродовж 2014–2018 рр.; зведені дані анкетування 26 прокурорів, 30 слідчих та 110 оперативних працівників Національної поліції України, які безпосередньо займалися розслідуванням таких злочинів; експертні оцінки міжнародних та національних організацій (Європол; Дослідний

інститут ООН з питань злочинності та правосуддя; Міжнародна програма ООН з контролю за наркотиками (представники проекту «Ошський вузол»); Вашингтонський Центр вивчення транснаціональної злочинності і корупції (Transnational Crime and Corruption Center); відділи боротьби з організованою злочинністю та наркотиками Міністерства юстиції США; Transparency International).

Підсумовуючи, зауважимо, що монографія «Транснаціональна організована злочинність в Україні: феномен, детермінація, протидія» підготовлена на високому професійному рівні, є завершеною та самостійною науковою працею, що означена новизною та є вагомим внеском у вітчизняну науку теорії права, а також у розвиток вітчизняної юридичної практики.

Рецензія надійшла до редколегії 14.09.2018

Beschastnyi V. – Doctor of Law, Professor, Rector of the Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kryvyi Rih, Ukraine

Legal and Organizational Principles of Combating Transnational Organized Crime in Ukraine: Conceptual Vision

Review of the book: Zharovska H. Transnational Organized Crime in Ukraine: a Phenomenon, Determination, Opposition : monograph / H. Zharovska. – Chernivtsi : Cherniv. nats. un-t, 2018. – 568 p.